

аплікатури; обов'язковою умовою є вироблення вміння вільно орієнтуватися на клавіатурі музичного інструмента.

Отже, одним із проявів музичної компетентності вчителя є його виконавська культура. У своїй професійній діяльності він постійно має виступати в ролі виконавця, а для цього необхідно вільно володіти музичною літературою, розуміти і опанувати музичний матеріал і, творчо інтерпретуючи, доносити його до слухачів.

Творча робота майбутнього педагога-музиканта в загальноосвітній школі ґрунтується на міцній музично-виконавській підготовці, забезпечити яку повинні, насамперед, заняття з основного музичного інструмента, в ході яких у майбутнього фахівця формується художня, методична і загально педагогічна культура.

Література

1. **Абдуллин Э. Б.** Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе: [пособие для учителей] / Абдуллин Э. Б. – М.: Просвещение, 1983.– 112 с.
2. **Ростовський О. Я.** Педагогіка музичного сприймання./ О.Я. Ростовський – К.:ІЗМН, 1997.–248 с.
3. **Рудницька О. П.** Педагогіка: загальна та мистецька: [навч. посібник] /О.П Рудницька – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2005. – 357 с.
4. **Падалка Г. М.** Музична педагогіка: Курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / Г.М.Падалка – Херсон: ХДПІ, 1995. – 226 с.

УДК 371.134.041:78.07.4(045)

Ю. М. Найда

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ У СТРУКТУРІ ВЛАСНОГО СТИЛЮ ВИКЛАДАННЯ МУЗИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

В статье рассматривается проблема самосовершенствования – как одной из составляющих собственного стиля преподавания музыки. Самосовершенствование представлено сложным и длительным процессом становления личности учителя путем осознанной рефлексии.

Ключевые слова: самосовершенствование, собственный стиль преподавания музыки.

The problem of self - as a component of their own style of teaching music. Self development are complex and lengthy process of becoming a person of conscious reflection by teachers.

Keywords: self-improvement, his own style of teaching music.

Освіта, як важливий компонент духовної культури суспільства, закладає основи культурно-цивілізаційного процесу і, одночасно, гнучко враховує усі його реалії. Тому освітньо-педагогічні зміни, що відбуваються у контексті загально цивілізаційних трансформацій, сприяють широкому розповсюдженню інноваційних технологій. У результаті таких змін набуває нового змістового наповнення підготовка майбутніх учителів музики. Серед пріоритетів вищої музично-педагогічної освіти визначається самовдосконалення особистісного потенціалу майбутніх учителів як складової їх власного стилю викладання музики.

До проблеми самовдосконалення звертались О. Безпалько, О. Главацька, С. Єлканов, К. Завалко, Н. Заверико, А. Калініченко, А. Капська, Л. Міщик, О. Пехота, О. Слободян, В. Тамарін, П. Харченко та ін. Фундаментальні дослідження в галузі музично-педагогічної підготовки майбутніх учителів проведені відомими науковцями – І. Гринчук, А. Козир, Л. Куненко, О. Морозовою, О. Ребровою, О. Ростовським та ін. Різні аспекти власного стилю викладання музики досліджували В. Антонюк, В. Буцяк, Н. Гуральник, К. Завалко, Є. Йоркіна, О. Шпортун, О. Щербініна та ін. Водночас в музично-педагогічній теорії

відсутня розгорнута та послідовна концепція самовдосконалення в аспекті викладання музики майбутніми вчителями.

На підставі аналізу науково-теоретичних досягнень в галузі фахової підготовки майбутніх учителів музики, висновків психолого-педагогічної науки поняття нами було конкретизовано поняття “власний стиль викладання музики”. Воно визначається як цілісне, особистісне, якісно-своєрідне та стійке фахове новоутворення, сформоване з урахуванням сукупності взаємопов’язаних і взаємозалежних природних індивідуально-неповторних властивостей студента на тлі емоційно-позитивного ставлення до акмерівневої досконалості та її реалізації у самостійній практиці викладання музики” [11, с. 14]. Формування власного стилю викладання музики майбутніх учителів буде успішним лише в процесі постійної, активної, самостійної праці, яка має бути не лише наполегливою, але й скерованою на досягнення результату. На значенні самовдосконалення у формуванні власного стилю викладання музики акцентує увагу Н. Гуральник: “Педагогічний вплив з боку викладачів в умовах особистісно-орієнтованого навчання на процес становлення індивідуального стилю діяльності студента полягає не в передаванні (або не лише в передаванні) знань студентам, а у спонуканні до зростання рівня їх фахової компетентності, саморозвитку, самоосвіти на основі особистісного потенціалу кожного” [4, с. 263]. Саме тому в структуру власного стилю викладання музики ми внесли самовдосконалення особистості як психолого-педагогічну здатність до самореалізації. На думку К. Завалко, самовдосконалення вчителя потрібно розглядати як єдність трьох компонентів – самоосвіти, саморозвитку та самовиховання [7, с. 9].

Ми приймаємо ідеї О. Морозової, яка вказує на етапність процесу самовдосконалення. Авторка вважає, що:

На *першому етапі* формується самосвідомість, яка налаштована на самовдосконалення. На її основі приймається рішення про необхідність займатися даною діяльністю.

Другий етап передбачає планування та відпрацювання програм самовдосконалення.

Третій етап – період практичної діяльності, у процесі якої реалізуються прийняті плани і завдання.

Четвертий етап передбачає самоконтроль і самокоригування діяльності [10, с. 361].

Під самовдосконаленням майбутніх учителів слід розуміти вирішення творчих завдань на різних рівнях змістового і смислового навантаження – особистісного, предметного, операціонального. Потреба в усвідомленому самовдосконаленні як творчому процесі розвитку фахово-значущих умінь та якостей відрізняє активність у майбутніх учителів від будь-якої іншої активності. Ця потреба є рушійною силою у фаховому становленні майбутнього учителя музики, який може на цьому шляху сам створювати відповідні умови для безперервного розвитку своєї особистості. Вона є базовим психолого-педагогічним механізмом самовдосконалення. Самовдосконалення розвивається і функціонує згідно зі своїми внутрішніми закономірностями (За С. Грищенком).

З урахуванням цих положень науковці визначають такі чинники процесу самовдосконалення:

- багатогранність індивідуальних особливостей особистості;
- об’єктивні умови життя і часу, необхідні для накопичення практичного досвіду;
- оволодіння самовдосконаленням як особливим видом діяльності [2; 8; 9].

До того ж існує низка індивідуальних особливостей особистості, від яких безпосередньо залежить самовдосконалення, зокрема:

- природні дані (психолого-педагогічні характеристики, фізіологічні особливості);
- особливості і рівень інтелектуального, емоційного і вольового розвитку;
- спрямованість інтересів, потреб та поглядів [2; 6].

Вчені також виокремлюють певні вимоги щодо самовдосконалення. Узагальнюючи їх, доцільно зосередитись на трьох групах вимог до процесу самовдосконалення майбутніх учителів музики.

Першу групу складають вимоги до учителів як до представників суспільства, які впливають на інших і формують особистість, перш за все, своїм прикладом. Це морально-педагогічні якості майбутнього вчителя музики, в тому числі інтереси, потреби, переконання і мотиви поведінки. Науковці відносять сюди загальнолюдські якості, риси характеру і в цілому спрямованість особистості майбутніх учителів.

Друга група вимог включає індивідуальний досвід учителів – фахову підготовленість, до якої відносяться фундаментальні загально наукові та спеціальні знання, а також знання з фахових дисциплін.

У третю групу включені вимоги, що впливають на розвиток психічних процесів особистості майбутніх учителів. Центральною проблемою інтелектуального самовдосконалення майбутніх учителів є розвиток у них педагогічних якостей – уваги, мислення тощо. При цьому проявляються такі типи мислення як аналіз конкретних педагогічних ситуацій, визначення педагогічних проблем у конкретних умовах, вироблення варіантів вирішення завдань тощо [2; 1; 3].

Русійні сили самовдосконалення майбутніх учителів визначаються як зовнішніми вимогами так і особистим ставленням кожного до цих вимог. Переборення внутрішніх протиріч, що виникають між цими двома факторами, є процесом саморуку і саморозвитку майбутніх учителів. Як самовдосконалення є продовженням і умовою успішного суспільного виховання, так і фахове самовдосконалення є продовженням і умовою успішного фахового виховання майбутніх учителів.

Розглядаючи ці умови детальніше, відзначимо, що дуже важливою є умова виникнення потреби фахового самовдосконалення у майбутніх учителів музики – це перехід їх з позиції “Я – студент, нехай мене вчать і виховують” на позицію “Я – майбутній спеціаліст. Я – учитель музики. Я готую себе до цієї важливої професії”. Разом з цим студенти повинні оволодіти і досвідом самостійної роботи над збагаченням своїх знань і умінь, над розвитком своєї особистості, оскільки оволодіння будь якою діяльністю проходить тільки в процесі самостійної діяльності [2; 5; 6].

Другою умовою ми вважаємо виникнення потреби у самовдосконаленні. Вона з’являється у свідомості студентів в процесі формулювання моделі ідеального учителя музики. Така модель повинна стати дієвим орієнтиром у розвитку самовдосконалення [7, с. 6]. Активне фахове самовдосконалення починається тільки після того, як студент ознайомиться з обраною професією, з вимогами, які висувуються до майбутнього фахівця. Будучи усвідомленими студентами, вони стають потужним рушієм практичної дії. Головною особливістю вимог стає спрямування та зорієнтованість студента в процесі адаптації до фахової діяльності до цілеспрямованого формування своєї особистості.

Проаналізована сутність самовдосконалення дозволяє визначити його як складний та довготривалий процес у структурі власного стилю викладання музики. Для здійснення самовдосконалення потрібно оволодіти відповідними методами та засобами, що дозволятимуть забезпечити розвиток творчого особистісного потенціалу майбутніх учителів музики.

Література

1. **Гильмеева Р. Х.** Профессиональное развитие учителя в современных условиях: монография [под ред. Р. А. Исламшина] / Р. Х. Гильмеева. – Казань : Институт повышения квалификации и переподготовки работников образования РТ, 1996. – 103 с.
2. **Главацька О. Л.** Основи самовиховання особистості: навч.-метод. посіб. / О. Л. Главацька. – К : Кондор, 2008. – 206 с.
3. **Гоноболін Ф. Н.** Книга об учителе / Ф. Н. Гоноболін. – М. : Просвещение, 1965. – 260 с.
4. **Гуральник Н. П.** Науково-педагогічна школа піаністів у теорії та практиці музичної освіти і виховання : навч.-метод. посіб. для вищих освітніх закладів / Н. П. Гуральник. – Київ : вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 276 с.
5. **Донцов И. А.** Самовоспитание личности: философско-этические проблемы / И. А. Донцов. – М. : Политиздат, 1984. – 285 с.

6. **Елканов С. Б.** Основи професійного самовоспитання майбутнього учителя / С. Б. Елканов. – М. : Просвещение, 1989. – 198 с.
7. **Завалко К. В.** Методика проведення мікроуроків в процесі самовдосконалення виконавської майстерності майбутнього вчителя музики (скрипаля): метод. реком. / К. В. Завалко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – 20 с.
8. **Калініченко А. І.** Деякі аспекти організації самовиховання студентської молоді / А. І. Калініченко // зб. наук. праць “Проблеми освіти”, № 25. – Київ, 2001. – С. 162–166.
9. **Калініченко А. І.** Самовиховання як засіб творчої реалізації студентської молоді / А. І. Калініченко // Молодь у сучасному світі: морально – естетичні та культурологічні виміри: матер. наук.-практ. конф. – Львів, 2001. – С. 188–190.
10. **Морозова О. О.** Самовдосконалення як умова формування мотивації до музично-педагогічної діяльності / О. О. Морозова // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матер. VII пед.-мист. читань пам’яті проф. О. П. Рудницької / [за ред. О. М. Отич]. – Чернівці: Зелена Буковина, 2010. – С. 360–362.
11. **Найда Ю. М.** Формування власного стилю викладання музики у студентів вищих педагогічних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика музичного навчання” / Ю. М. Найда. – К., 2012. – 20 с.

УДК 378.091.21 : 78.071.2

Г. Г. Ониськів

ЕФЕКТИВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК МУЗИКАНТІВ

В статтє рассматривается процесс формирования инструментально-исполнительских навыков будущих учителей музыкального искусства. Раскрывается содержание экспериментально проверенных технологий поэтапного усовершенствования данной методики.

Ключевые слова: *инструментально-исполнительские навыки, учитель музыкального искусства, исполнительские действия, двигательные акты.*

The article deals with the process of formation of the instrumental and performing skills of future teachers of music. The content of the experimentally proven technology poeapnogo improve this technique.

Keywords: *instrumental performance skills, a teacher of music, performing actions, motor acts.*

Стрімка інтеграція України у світовий культурно-інформаційний простір посилила вимоги до підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів. Насамперед це стосується майбутніх фахівців мистецького профілю, зокрема учителів музики. Завдяки їм підростаюче покоління отримує інформацію про життєвий та творчий шлях вітчизняних композиторів. Така передача слухачам духовних цінностей народу відбувається не лише мовним спілкуванням, а й завдяки грі на музичних інструментах. Саме тому актуалізації набуває інструментальна підготовка майбутніх учителів музики, у якій важливе місце відводиться проблемі формування та відтворення виконавських навичок.

У теорії та методиці музичного навчання проблема формування виконавських навичок інструменталістів розглядається з трьох позицій, а саме:

- анатомії та фізіології, де увага спрямовується лише на вироблення рухових актів без усвідомленого управління процесом створення їх уявлених взірців (Р. Брейтгаупт, Й. Гат, Л. Демпе, М. Клементі, Ф. Штейнгаузен та ін.);

- психотехніки, згідно з якою пріоритетного значення набуває психологічна сфера у формуванні універсальних рухів без урахування фізіологічних особливостей музикантів (Й. Гофман, К. Мартінсен, Ю. Цагареллі, Д. Юник, Т. Юник та ін.);